

POLITICA MILITARĂ A GUVERNELOR LIBERALE (1867-1868, 1876-1888)

Liviu Brătescu

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Statul Român va depune, pe lângă demersuri diplomatice îndreptate în direcția consolidării autonomiei, și un efort constant în vederea întăririi capacității de apărare a țării. În studiul de față ne-am oprit doar la contribuția liberalilor conduși de I.C. Brătianu, deoarece considerăm că în perioada guvernărilor 1867-1868, 1876-1888, printr-un efort susținut și coerent, ei au reușit să pună bazele unei armate moderne de tip european, capabilă să facă față ipotezelor impuse de dinamica relațiilor internaționale. Contextul internațional în care prințul Carol de Hohenzollern a preluat tronul, dar și presiunile care se exercitau asupra Statului Român în lunile aprilie-mai 1866, mergând până la amenințarea cu invazia militară, au fost argumente suficiente pentru ca în perioada următoare să se întreprindă toate acțiunile posibile pentru organizarea și dotarea armatei române. De fapt, chiar în primăvara anului 1866 guvernul liberal-conservator a fost obligat să mobilizeze armata într-un timp foarte scurt în sudul țării¹. Această operațiune a contribuit, alături de presiunile europene, la descurajarea turcilor de a interveni la nord de Dunăre.

Cu toate acestea, proaspătul suveran al României, de formație militară prusacă, s-a arătat încă de la venirea în țară nemulțumit de atmosfera din armată și de înfățișarea ei. Mai întâi, domnul era iritat de faptul că tocmai în momentul în care Consiliul de război analiza măsurile necesare pentru apărarea capitalei, câțiva ofițeri refuzând să îndeplinească ordinele primite. Aceștia cereau îndepărtarea din armată a acelor care contribuiseră la răsturnarea lui Cuza. Protestatarii își motivau gestul și prin faptul că “guvernul nu poate să-i întrebuințeze decât la paza județelor și a hotarelor”, ori tocmai acest lucru li se ceruse de către monarh și guvern. În contrast cu această atitudine, *Românul* din 14-15 februarie își exprima bucuria pentru actul din 11 februarie laudându-i pe ofițerii conspiratori.

Dovedind mult tact, principele i-a chemat la palat, unde, fără a lua vreo măsură împotriva lor, își manifesta înțelegerea față de sentimentul ce a dat naștere scrisorii lor. El nu pierdea însă prilejul să-și declare ferm intențiile: “am venit aici să creeze un viitor și nu să să-mi întemeiez activitatea pe un trecut pe care nu-l cunosc și nici nu mă interesează”². Dacă la această atitudine adăugăm și primirea pe 12 mai a jurământului armatei de către Carol

¹ Ion Mamina, Ion Bulei, **Guverne și guvernanți**, București, Editura Silex, 1994, p. 11.

² Mihail Polihroniade, A.I. Christian Tell, **Domnia lui Carol I, vol. I (1866-1877)**, București, Editura Vremea, 1937, p. 205.

în uniformă de general român³, ne dăm seama că suveranul era preocupat să-și apropie forțele armate.

Printre celelalte aspecte ce l-au nemulțumit pe prinț încă de la Pitești, unde îl întâmpinase regimentul II infanterie, se aflau și ținuta neglijentă a soldaților, numărul lor redus, armamentul uzat, moralul scăzut⁴. La fel de mult era deranjat și de contrastul dintre uniforme soldaților și cele ale ofițerilor: "ceea ce sărea în ochi și izbise neplăcut pe noul domnitor era luxul lipsit de gust și aurăria uniformelor ofițerești"⁵. Despre gărzile naționale ce l-au întâmpinat în București, Carol nota în jurnalul său: "se distingeau numai prin arme și cartușiere, singurele semne care indicau caracterul militar al oamenilor"⁶. Această situație l-a determinat pe Carol să se implice în procesul de modernizare și înzestrare al armatei.

Concepția guvernului liberal, ce preluase puterea în martie 1867, asupra organizării armatei, s-a reflectat în legea pe care ministrul de război George Adrian a prezentat-o în Parlament în martie 1868. În expunerea de motive pe care o făcea asupra legii, executivul insista mai ales asupra faptului că "apărea posibilitatea mobilizării în caz de război a tuturor bărbaților valizi". Avantajul consta în faptul că în timp de pace soldații nu erau întreținuți din bugetul statului și nici nu erau sustrași de la locurile lor de muncă⁷.

Proiectul ce avea ca obiectiv întărirea potențialului militar mărea numărul structurilor teritoriale. Existau cinci componente: armata permanentă, corpul de dorobanți, grănicerii, milițiile, garda orașenească (organizată din 1866, avea să fie inclusă abia în 1868 în sistemul de apărare) și gloatele. Potrivit legii, toți bărbații valizi între 20 și 50 de ani și la cerere de la 17 ani erau datori a purta armele într-una din categoriile de forțe militare cuprinse în noua lege. Durata serviciului militar era fixată la trei ani în activitate și 4 ani în rezervă⁸.

Prezentarea legii în Parlament a prilejuit o definire a poziției diferitelor grupări politice față de organizarea forțelor armate. Dacă liberalii, indiferent de nuanțe, sprijineau inițiativa Guvernului, conservatorii, prin vocea lui Al. Lahovari, își exprimau dezaprobarea în legătură cu posibilitatea înarmării unui segment important de populație. Ei își declarau sprijinul pentru o armată permanentă cu un număr redus de soldați. După lungi dezbateri, legea era adoptată atât în Camera Deputaților cât și în Senat. În cadrul discuțiilor ce au avut loc în Camera Superioară, senatorul conservator Munteanu își exprima temerea că inițiativa liberală avea drept consecință lipsirea proprietarilor de

³ Anastasie Iordache, **Instituirea monarhiei constituționale și a regimului parlamentar în România**, București, Editura Majadahonda, 1997, p. 51.

⁴ Mihail Polihroniade, **op.cit.**, p. 220.

⁵ **Ibidem**, p. 221.

⁶ Anastasie Iordache, **op.cit.**, p. 45.

⁷ Constantin Olteanu, **Contribuții la cercetarea conceptului de putere armată la români**, București, Editura Militară, 1979, p. 191.

⁸ Nichita Adăniloaică, Vasile Alexandrescu, Leonid Boicu, **Istoria militară a poporului român**, vol. IV, București, Editura Militară, p. 495.

mâna de lucru necesară⁹. Conservatorul Brăiloiu declara că preocuparea guvernanților ar trebui să fie agricultura și nu înarmarea¹⁰.

Contrazicându-i pe conservatori, care considerau Tratatul de la Paris suficient pentru asigurarea autonomiei și integrității României¹¹, Al. Cernat, un apropiat al Guvernului, considera demersul acestuia „un proiect național de interesul cel mai vital al țării”¹².

Una din dorințele liberalilor, încă de la preluarea puterii, era și aceea de a mări cât mai repede efectivele militare. Ministrul de interne I.C. Brătianu cerca însă, la 19 mai 1867, prefectilor să nu admită abuzuri la recrutările prin tragere la sorți deoarece o asemenea practică ar revolta opinia publică¹³.

Reflectând și preocuparea pentru viitor, legea din 1868 stabilea o anumită structură a învățământului militar. În baza ei, urmau să se înființeze școli pentru formarea ofițerilor de infanterie și cavalerie, școli superioare de aplicații pentru formarea ofițerilor de stat major de geniu și artilerie¹⁴. Aceeași lege prevedea pentru facilitarea și întinderea mai rapidă a instrucției militare în milițiile și în gărzile orașenești, ca la fiecare școală să se predea elementele necesare unui militar¹⁵.

Deși nu se îndoia de loialitatea lui George Adrian, Carol decidea înlocuirea acestuia din cauza incapacității sale de a învinge rezistența unor ofițeri în aplicarea noii legii de organizare militară: „foarte devotat, dar încetineala lui mă face adeseori nerăbdător”¹⁶. Noul ministru era chiar I.C. Brătianu, considerat de toți agenții europeni ca adevăratul șef al guvernului. Se inaugura astfel o nouă etapă în care un civil deținea portofoliul războiului. Despre schimbarea ce avusese loc la mijlocul lunii august 1868, monarhul român credea că „prin trecerea la noul său post Brătianu dobândește un câmp de activitate de care se va ocupa cu toată energia și marele său talent organizator”¹⁷.

Anunțând această modificare comandanților de divizie, I.C. Brătianu își exprima convingerea că exista din acel moment posibilitatea lichidării adversităților existente până atunci între ministrul de război și comandanții de corp de armată¹⁸. Pentru a vedea care este stadiul cristalizării noilor structuri militare, noul ministru se deplasa prin țară, promovând cu acest prilej 160 de ofițeri. El înregistrează un prim eșec prin respingerea în același an de către

⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 118, 26 mai 1868, p. 752.

¹⁰ *M.O.*, nr. 119, 28 mai 1868, p. 760.

¹¹ *Ibidem*, p. 759.

¹² *M.O.*, nr. 118, 26 mai 1868, p. 752.

¹³ Apostol Stan, Mircea Iosa, *Liberalismul politic în România*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 120.

¹⁴ *M.O.*, nr. 21, 22 mai 1868, p. 264.

¹⁵ Nichita Adăniloae, *op.cit.*, p. 49.

¹⁶ Apostol Stan, *op.cit.*, p. 108.

¹⁷ Mihail Polihroniade, *op.cit.*, p. 222.

¹⁸ Apostol Stan, *op.cit.*, p. 108.

Senatul dominat de conservatori, a propunerii de a mări efectivele militare de la 6.000 la 10.000 de oameni¹⁹.

Politica militară a guvernului liberal producea îngrijorări în rândul Marilor Puteri. În aceeași perioadă apar tot mai multe zvonuri referitoare la o alianță referitoare la o alianță formată din România, Grecia, Serbia, Muntenegru îndreptată împotriva Imperiului Otoman²⁰. Din dorința de a liniști guvernul francez, I. C. Brătianu susținea în fața consulului general la București, în septembrie 1868, necesitatea întăririi forțelor armate românești “înconjurați de trei puteri, noi vom suferi dacă una sau alta s-ar înțelege între ele și ar ocupa țara noastră, dar noi vrem să arătăm Europei că națiunea română este demnă de independența sa”²¹. Ținând cont de faptul că România nu era în acel moment un stat independent putem considera această declarație politică și ca o afirmare a viitoarelor intenții ale guvernului român.

Chemarea în țară a doi ofițeri prusaci, von Krenschki și von Sanden²² manevrele regulate ale armatei din toamna anului 1867 și 1868 la care participau infanteria, cavaleria, vânătorii de munte și artileria, sunt dovezi ale hotărârii liberalilor pentru a acționa la momentul potrivit în direcția obținerii independenței. Intențiile guvernului sunt evidente și din faptul că importante resurse au fost alocate înzestrării armatei într-o perioadă în care România avea probleme financiare. La sfârșitul anului 1868, existau în țară 45.000 puști noi aduse din Prusia și S.U.A., afete de tun comandate în Belgia. Erau aduse tot acum proiectile de la o turnătorie franceză²³, 12.000.000 tuburi cartușe, 5.000.000 capse pentru puștile Peabody, 1.700.000 kg pulbere, 360.000 kg gloanțe, 20.000 proiectile de la uzinele “Lemaitre” pentru tunuri ghintuite franceze, mașini pentru producerea în țară a 30.000 cartușe Peabody pe zi, mii de kg de aramă pentru fabricarea tuburilor cartușelor Peabody²⁴.

Implicarea liberalilor în sprijinirea mișcării naționale a românilor ardeleni și a revoluționarilor bulgari au determinat cancelariile occidentale să-și sporească presiunile asupra lui Carol I pentru a schimba guvernul condus din umbră de I.C. Brătianu. În fața acestei situații, monarhul român decidea să încredințeze formarea unei noi echipe ministeriale lui D. Ghica și M. Kogălniceanu. Evenimentul care avea loc în noiembrie 1868 a fost salutat și de reprezentantul Franței, Mellinet, care îi comunica lui Carol temerea pe care a avut-o până atunci: “mărturisesc A.V. că, atâta timp cât a fost d. Brătianu șeful cabinetului, ne era teamă să nu angajeze guvernul vostru în aventuri care ar fi

¹⁹ **Ibidem**, p. 121.

²⁰ Nichita Adăniloae, **op.cit.**, p. 561.

²¹ **Ibidem**, p. 559.

²² Mihail Polihroniade, **op.cit.**, p. 222.

²³ Radu I. Vasile, **Întărirea capacității de apărare a țării în anii 1866-1877 în vederea cuceririi independenței**, în *Revista de Istorie*, tom 30, nr. 2, februarie 1977, p. 271.

²⁴ Nichita Adăniloae, **op.cit.**, p. 520.

turburat pacea”²⁵.

Nemulțumit pentru faptul că fusese îndepărtat fără a i se reproșa ceva concret, într-un discurs ținut la 8 ianuarie 1869²⁶, liderul liberal explica politica din domeniul militar: “doresc domnilor ca tot românul să aibă o pușcă în mână-i și să o poarte cu vitejie și când a trânti-o să se sguduie pământul, să se audă răsunetul ei peste văi și peste munți, peste Carpați și peste Dunăre și să se simtă că este aici un popor care nu se va lăsa ucis”. După ce amintea de realizările din ultimii ani, I.C. Brătianu întreba: “Pentru ce oare se miră lumea, pentru ce ni se face o crimă că ne înarmăm”²⁷.

După ce în perioada 1868-1876 liberalii au supravegheat activitatea guvernelor ce s-au succedat la putere, în programul politic al coaliției de la Mazar-Pașa, prezentat public la 2-4 iunie 1875, ei întocmeau un rechizitoriu sever la adresa guvernului conservator și pentru politica acestuia în domeniul apărării: “îndatoririle militare au devenit mai ales pentru populațiile rurale o sarcină din cele mai apăsătoare”. Liberalii doreau să asigure protecție cetățenilor împotriva abuzurilor ce apăreau la recrutările prin tragere la sorți²⁸. Revenit la guvernare în 1876, P.N.L. prezenta pe 28 aprilie în același an în Parlament programul guvernului național-liberal. Intenția acestuia în direcția armatei era clară: “să fim în stare de a ne apăra hotarele, de a face să ni se respecte neutralitatea”. Se preciza tot acum că înarmarea nu trebuia să însemne o epuizare a resurselor financiare iar aceasta se va putea face printr-o mobilizare a cât mai multor români și integrarea acestora în diferite corpuri de armată. Necesitatea unor reforme care să îmbunătățească soarta soldaților și să asigure o anumită poziție ofițerilor era amintită și de această dată²⁹.

Reizbucnirea crizei orientale a determinat cabinetul de la București să voteze, în timpul verii anului 1876, credite pentru ministerul de război, în vederea concentrării corpului de observații de la Gruia pentru a apăra teritoriul țării și pentru alte cheltuieli militare necesare pregătirii oștirii³⁰.

Apropierea războiului agită spiritele chiar în cadrul guvernului. Ministrul de finanțe, D.A. Sturdza considera că datorită crizei financiare era necesară o puternică reducere a cheltuielilor bugetare, deci și a celor de la ministerul de război. Nefiind de acord cu politica de înarmare a guvernului, ministrul de finanțe demisiona pe 20 februarie 1877³¹.

Pentru a acoperi deficitul bugetar și a-și crea resurse în vederea

²⁵ I.C. Brătianu, *Acte și cuvântări*, vol I, p. a II-a, ianuarie 1869-aprilie 1876, București, Cartea Românească, 1935, p. 119.

²⁶ Vasile V. Haneș, *Antologia oratorilor români*, București, Socec, f.a., p. 166.

²⁷ I.C. Brătianu, *op.cit.*, p. 9.

²⁸ *Ibidem*, p. 488.

²⁹ Idem, *Discursuri, Scieri, Acte și Documente*, vol. II, p. I, 23.IV.1876-30.IV.1877, București, Imprimeriile Independența, 1912, p. 3.

³⁰ Paraschiva Cîncea, Mircea Iosa, Apostol Stan (coordonatori), *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până în 1918*, București, Editura Academiei, p. 230.

³¹ *Ibidem*, p. 232.

cheltuielilor suplimentare necesare războiului, guvernul a fost nevoit să adopte o serie de măsuri financiare cu rolul de a permite alocarea de la buget a sumei de 19.833.131 lei pentru Ministerul de Război³². Parlamentul a votat în această perioadă legi privind rechizițiile militare, mobilizarea și constituirea milițiilor în corpuri active, modificarea legii gărzii orașenești, suspendarea oricăror procese și urmăriri judecătorești pentru militarii aflați sub steaguri, executarea de către comunele rurale a lucrărilor agricole pentru rezerviștii chemați la datorie³³.

Dorind să înlăture arbitrarul ce existase până atunci în privința avansării ofițerilor, în 1880 guvernul a prezentat un proiect de lege privind condițiile ce trebuiau îndeplinite în asemenea cazuri. I.C. Brătianu, pe 12 februarie 1880, la Senat, în expunerea de motive arăta că într-un regim constituțional miniștrii armatei sunt oameni politici iar pasiunile lor de partid nu dispar, motiv pentru care înaintările în armată trebuiau să fie făcute de Consiliul Superior de Război și nu de șeful de corp sau de ministru³⁴. Pe 9 aprilie 1880, primul ministru îl asigura pe deputatul Buescu că pentru a fi avansați toți ofițerii vor trebui să aibă doi ani de serviciu activ în armată și să dovedească atât cunoștințe științifice dar și practice³⁵. Dorind să elimine speculațiile opoziției, Brătianu preciza că în viziunea liberală a fi ofițer înseamnă a ocupa o funcție publică și de aceea sunt excluși străinii.

După ce în ianuarie 1882 Parlamentul a dezbătut un proiect pentru organizarea armatei bazat pe descentralizarea conducerii militare prin lărgirea atribuțiilor comandanților de regiuni³⁶, în noiembrie același an era modificată legea recrutării din 1876, sistemul de constituire a tabelor de recensământ militar, scutirile și dispensele, angajările voluntare și reangajările, sistemele de penalizare. Modificările erau foarte mari pentru că se dorea cuprinderea unui număr cât mai mare de cetățeni în armata permanentă³⁷. Șeful guvernului își exprima nemulțumirea pentru mărirea în perioada anterioară a voluntariatului de la șase luni la un an, fapt care în opinia sa îi împiedica pe tineri să-și continue studiile³⁸. Anul 1882 este și anul în care a fost promulgată "Legea asupra organizării comandamentelor militare". Obiectivul principal era acela de a crește nivelul pregătirii de luptă a trupelor și întărirea rolului forțelor permanente în cuprinsul armatei. Se stabilea că forțele combative sunt constituite din armata activă și miliții³⁹.

Pe 22 februarie 1883, cabinetul condus de I.C. Brătianu solicita Adunării Deputaților să autorizeze emiterea unei rente amortizabile de 5% în valoare de 30.000.000 lei pentru completarea lucrărilor de apărare a țării, a

³² *Ibidem*, p. 242.

³³ I.C. Brătianu, *Acte și cuvântări*, vol. V, p. 218.

³⁴ *Ibidem*, p. 284.

³⁵ Paraschiva Cincea, *op.cit.*, p. 276.

³⁶ Ion Mamina, Ion Bulei, *op.cit.*, p. 57.

³⁷ I.C. Brătianu, *Acte și cuvântări*, vol VIII (octombrie 1882 - noiembrie 1883), București, Cartea Românească, 1941, p. 37.

³⁸ Vasile Alexandrescu, Ion Ardeleanu, N. Arimia, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, București, Editura Militară, 1988, p. 94.

³⁹ I.C. Brătianu, *Acte și cuvântări*, vol. VIII, p. 129.

materialelor de război și a echipamentelor militare. Vrând să liniștească și cercurile politice internaționale, primul ministru arăta că suma era necesară pentru a apăra neutralitatea pe care Europa nu a asigurat-o României⁴⁰.

Necesitatea întocmirii unor planuri de mobilizare și de campanie, organizarea și instruirea trupelor, formarea cadrelor de comandă, elaborarea proiectelor de pregătire pentru apărare a dus la promovarea unei legi intitulate: "Lege asupra serviciului de stat major". Ea a fost adoptată în Parlament în martie 1883 și aplicată din 1884. Acum se punea temelia unui sistem de stat-major cu două componente: serviciul de stat major al armatei având ca organism permanent Marele Stat Major și serviciul de stat major al marilor comandamente militare, a căruia expresie erau statele majore de corpuri de armată, de divizii și detașamente. Primul regulament asupra serviciului de stat major care fixa în detaliu atribuțiile secțiilor componente ale Marelui Stat Major și ale celorlalte organisme auxiliare va fi votat în ianuarie 1884⁴¹.

Un proiect de lege important a fost și cel votat în martie 1883 privitor la administrația armatei prin care se stabileau noi regulamente asupra serviciului de intendență și a celui militar⁴². Aici se stabilea că ministerul de război își desfășura activitatea prin șase servicii: geniu, flotă, artilerie, intendență, sanitar și tezaur (poșta). Apariția în perioada 1876-1888 a unui "Cod de justiție militară" (1881), a "Legii asupra soldei" (1881), organizarea de școli militare de diferite specialități și o întreagă legislație privind instrucția⁴³ arăta preocupările multiple ale liberalilor. Dovedind înțelegere și față de latura socială, în martie 1886 era votată o lege de împroprietărire a sergenților și caporalilor, fie în județele lor fie în Dobrogea⁴⁴.

Pe lângă inițiative legislative, guvernul introduce în această perioadă o serie de transformări și în privința trupelor. Astfel pe 1 aprilie 1880 se înființează 14 regimente noi de dorobanți pentru a se ajunge ca fiecare județ să aibă regimentul său, în martie 1883 iau ființă regimintele 31 și 32 dorobanți⁴⁵. Un alt exemplu îl reprezintă artileria unde în 1880 se introduce la o parte din regimente noul tun Krupp de 75 mm, iar în 1881 se constituie al cincilea regiment pentru divizia activă din Dobrogea. În 1883 se înființează încă trei regimente de artilerie (în total 8), iar în 1885 și 1888 se formează pe lângă regimentul al doilea, batalioane de as diu a patru companii⁴⁶. Anul 1883 a însemnat și anul înființării primei baterii de munte, iar a doua în 1884, având în dotare tunuri de 63 mm Armstrong. În 1887 existau și două regimente de geniu, primul formându-se în 1882⁴⁷.

Dacă la proiectele amintite adăugăm și legea pentru organizarea flotei din 9 iunie 1886 devine evidentă preocuparea liberalilor pentru organizarea

⁴⁰ Vasile Alexandrescu, *op.cit.*, p. 54.

⁴¹ Ion Mamina, Ion Bulei, *op.cit.*, p. 58.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Constantin Căzănișteanu, Maria Georgescu (coordonatori), **Documente privind istoria militară a poporului român, ianuarie 1886 - mai 1888**, București Editura Militară, 1975, p. 13.

⁴⁴ Radu Dinulescu, **Centenarul armatei române**, în *Revista de Istorie*, nr. 6 iunie, p. 462.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 463.

⁴⁶ Vasile Alexandrescu, *op.cit.*, p. 94.

⁴⁷ **Istoricul P.N.L. de la 1848 până azi**, București, 1923, p. 17.

riguroasă a armatei. Tot lor le aparține și inițiativa proiectării și executării marilor lucrări de fortificație de pe linia Focșani-Nămăloasa-Galați și din zona Bucureștilor. Acum s-a realizat separarea activităților administrative care urmau să fie trecute în grija exclusivă a Ministerului de Război de cele ale pregătirii de luptă a trupelor care revenea Marelui Stat Major⁴⁸.

Toate acestea ne arată că declarația pe care I.C. Brătianu i-o face în februarie 1887 lui George de Coutouly, membru al legației franceze nu este doar una politică, ci reflecta hotărârea guvernului de a apăra independența țării în cazul în care aceasta ar fi amenințată: "România nu trebuie să rămână expusă în fața acelor care urmărindu-și interesele ar vrea să facă din ea teatru de război. Ea trebuie adusă în situația de a fi în stare să se apere cât mai bine împotriva oricui ar vrea să se folosească de ea"⁴⁹. Aceeași fermitate o manifesta și Mihail Kogălniceanu. Chiar dacă în privința politicii interne existau deosebiri între el și șeful liberalilor, nu ezita să afirme în Parlament în 1888: "Armata noastră să nu fie avangarda cutărei sau cutărei puteri mari... Așezată la hotare ea să fie amica celor care vor respecta hotarele și dușmana acelor care le vor încălca"⁵⁰.

Hotărârea de a nu mai accepta intervenția diferitelor puteri în politica internă o vom regăsi și în declarația pe care primul ministru o făcea în martie 1888 în Parlament. Cunoscând acuzațiile care li s-au adus liberalilor de-a lungul vremii, el afirma dorința acestora de a apăra interesele României, care putea să devină: "element de ordine și civilizație". Pentru cabinetele europene ce sunt din nou nemulțumite de evoluția Statului Român pe plan extern, finalul discursului putea fi considerat chiar "provocator": "suntem un stat care ocupă un loc important în echilibrul Orientului, suntem un stat care prin dezvoltarea sa pașnică poate servi de model celorlalte popoare din jurul său. Iată care a fost și care este ambiția noastră, politica noastră"⁵¹.

România trece în această perioadă la structurarea unei doctrine militare coerente. Astfel, între 1883-1888 erau elaborate primele ipoteze de război pentru diversele teatre de operații posibile. Pentru teatru de acțiuni militare din Est scenariul din 1888 preconiza stoparea unei eventuale agresiuni executate de trupele țariste în "Poarta Focșanilor".

Prin măsurile luate în perioada 1876-1888, dublate de alocări de resurse financiare consistente, guvernul liberal a încercat să adapteze organismul militar necesității constituirii unei forțe omogene și eficiente. Dificultățile cărora a trebuit să le facă față au fost mari, în principal de natură economico-financiară, la care s-a adăugat și reticența Marilor Puteri ce nu acceptau ideea înarmării Statului Român. Dincolo de anumite imperfecțiuni inerente credem că s-a reușit în această perioadă constituirea unei armate ce păstra și spiritul tradițional dar începea să capete și o configurație modernă apropiată de aceea a armatelor europene.

⁴⁸ Vasile Alexandrescu, *op.cit.*, p. 45.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ **Dezbatările Adunării Deputaților**, sesiunea 1887-1888, nr. 17 din 16 martie 1888, ședința din 10 martie 1888, p. 214.

⁵¹ Vasile Alexandrescu, *op.cit.*, p. 62.